

ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS NAUJIENŲ BIULETENIS

2008 m. lapkritis Nr. 10 (14)

VALSTYBINĖ DUOMENŲ APSAUGOS INSPEKCIJA – tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaiga, įkurta 1997 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 10 d. nutarimu „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įsteigimo“. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija nagrinėja asmenų skundus, tikrina asmens duomenų tvarkymo teisėtumą, konsultuoja duomenų valdytojus ir subjektus, tvarko Asmens duomenų valdytojų valstybės registrą, teikia pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms dėl asmens duomenų tvarkymo, apsaugos, vykdo kitas įstatymu priskirtas funkcijas.

Naujienu biuletenyje vartojamos santrumpos:

VDAI – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, ADTAI – Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas

VALSTYBINĖJE DUOMENŲ APSAUGOS INSPEKCIJOJE

Rekomendacija: Saugus duomenų perdavimas elektroniniu paštu

2008 m. lapkričio mėn. VDAI parengė rekomendaciją, kaip saugiai perduoti duomenis elektroniniu paštu, t. y. kaip siųsti saugius elektrinius laiškus, kuriuos perskaityti galėtų tik adresatas, o ne kitas pašalinis asmuo.

Išsiųstas elektroninis laiškas keliauja kompiuteriniais tinklais. Nors tai trunka vos kelias sekundes, jis pereina per daugybę įrenginių, nuskrieja šimtus kilometrų, kol galų gale pasiekia adresatą. Tai yra patogus susirašinėjimo ar duomenų perdavimo būdas, tačiau, jeigu siunčiate itin svarbią, slaptą, konfidencialią informaciją ar asmens duomenis, tai nėra saugu (jei nepasirūpinama tam tikra apsauga). Jei laišką siunčiate elektroniniu būdu, kyla grėsmė jo turinio konfidencialumui ir vientisumui. Elektroninį laišką galima perimti, perskaityti arba dar blogiau – pakeisti Jums to net nežinant. Galimybę tai padaryti turi:

1. Piktavališkas, esantis tame pačiame kompiuteriniame vidiniame tinkle. Su tam tikra kompiuterine programa jis gali paveikti kompiuterius jungiantį įrenginį ir pamatyti jūsų siunčiamo laiško turinį (paveikus tam tikrą prietaisą laiškas yra nukreipiamas į piktavališkos kompiuterį, o tik po to persiunčiamas gavėjui).

2. Elektroninio pašto serverio administratorius. Jis turi prieigą prie visų elektroninio pašto serveryje esančių laiškų. Kiekvieno siunčiamo ir gaunamo elektroninio laiško tarpinė stotelė, esanti tarp siuntėjo ir gavėjo, yra pašto serveris. Priklausomai nuo pašto serverio konfigūracijos laiškas jame gali išbūti nuo kelių sekundžių iki kelių metų.

3. Piktavališkas, prisijungęs bet kurioje kelio, kuriuo keliauja laiškas (signalas), atkarpoje. Šiuo atveju taip pat naudojama viena iš specialiųjų programų, kurių internete gausu, ir daugelis iš jų yra nemokamos bei atviro kodo.

Piktavališkas naudojamos programos yra gana lengvai prieinamos. Jos plačiai aprašomos įvairiose šalyse leidžiamuose informacinių technologijų žurnaluose ir nuolat populiarėja internete.

Norėdami apsaugoti elektroninio laiško turinį, turite pasitelkti šifravimą (kriptografiją). Egzistuoja keletas elektroninių laiškų šifravimo būdų. Šioje rekomendacijoje pateikiamas vienas iš jų – lengvai įgyvendinamas ir nemokamas (turint *Windows 2003 server*).

Norėdami naudotis šia saugumo priemone, turite ją įdiegti ir sukonfigūruoti. Tai daryti reikia tik vieną kartą, o po to laišakai bus šifruojami vienu mygtuko spustelėjimu. Konfigūracija yra nesudėtinga, ją galima išskaidyti į kelis etapus:

1. *Windows 2003 Certificate* serviso įdiegimas ir konfigūravimas.

2. Dviejų raktų (viešojo ir privataus) sukūrimas.

3. Raktų įdiegimas kompiuteriuose.

4. Elektroninio pašto programos konfigūravimas, kad ji galėtų atpažinti, kuriuo atveju kokį viešąjį raktą reikia naudoti pranešimui šifruoti.

Prie kiekvieno etapo yra pateiktos detalaus aprašymo nuorodos, kuriose žingsnis po žingsnio išdėstyta, kaip tai atlikti.

Piktavališkas, perėmęs šifruotą elektroninį laišką, vietoje laiško turinio matys prasmės neturinčius simbolius. Šifruotą laišką galės

perskaityti tik laiško gavėjas, nes tik jis turi raktą, galintį iššifruoti pranešimą. Šiuo metu tai yra viena saugiausių šifravimo technologijų. Ji veikia asimetrinės kriptografijos principu, kuomet vienu raktu yra užšifruojamas pranešimas, o kitu iššifruojamas. Tuo pačiu principu veikia ir visi saugūs prisijungimai prie internetinės bankininkystės svetainių.

Šią saugumo priemonę rekomenduojama naudoti įstaigoms, įmonėms ir t. t., elektroniniu paštu teikiančioms asmens duomenis kitiems juridiniams asmenims ar tiesiog savo padaliniais. Ji užtikrina tokių perduodamų asmens duomenų saugumo lygį, kuris atitinka jų perdavimo keliamą riziką.

Šia saugumo priemone galima naudotis tik tuomet, kai žinomi konkretūs kompiuteriai, iš kurio ir į kurį siunčiamas elektroninis laiškas. Tuomet į šiuos kompiuterius įdiegiami raktai ir sėkmingai naudojami paslauga.

Filmą ir daugiau informacijos, kaip įdiegti šią saugumo priemonę, galite rasti VDAI svetainėje adresu <http://www.ada.lt/index.php?action=page&lng=lt&id=594>.

VDAI atlikto patikrinimo dėl UAB „Omnitel“ vykdyto asmens duomenų tvarkymo tiesioginės rinkodaros tikslu apibendrinimas

VDAI 2008 m. antrojo pusmečio pradžioje atliko asmens duomenų tvarkymo teisėtumo patikrinimą UAB „Omnitel“.

Buvo nustatyta, kad UAB „Omnitel“ iš Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos interneto svetainės yra gavusi ir tvarko kitų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų abonentų telefono ryšio numerius. Tiems kitų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų abonentams buvo skambinama UAB „Omnitel“ vardu ir siūlomos UAB „Omnitel“ paslaugos. UAB „Omnitel“ įgaliojo UAB „Lintel“ vykdyti UAB „Omnitel“ vardu tiesioginę rinkodarą, t. y. skambinti pateiktais UAB „Omnitel“ konkurentų abonentų telefono numeriais ir siūlyti asmenims UAB „Omnitel“ paslaugas – pristatyti UAB „Omnitel“ teikiamas elektroninių ryšių paslaugas ir įtikinti respondentą šiomis paslaugomis pasinaudoti.

Tiesioginės rinkodaros vykdymą naudojant elektroninių ryšių paslaugas reglamentuoja Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas (Žin., 2004, Nr. 69-2382). Jis numato, kad naudoti elektroninių ryšių paslaugas tiesioginės rinkodaros tikslu leidžiama tik esant išankstiniam abonto sutikimui. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (Žin., 1996, Nr. 63-1479; 2003, Nr. 15-597) numatyta, kad tiesioginė rinkodara – veikla, kuri skirta paštu, telefonu arba kitokiu tiesioginiu būdu siūlyti

asmenims prekes ar paslaugas ir (ar) teirautis jų nuomonės dėl siūlomų prekių ar paslaugų. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo 2006 m. birželio 22 d. nutartyje (administracinė byla Nr. N3-733-06) konstatavo, kad „abonto sutikimas naudoti elektroninio ryšio paslaugas tiesioginės rinkodaros tikslu, kaip numatyta Elektroninių ryšių įstatyme, turėtų būti gautas iš anksto, o ne tuo pačiu metu panaudojant tiesiogines rinkodaros priemones.

UAB „Omnitel“ VDAI nepateikė jokių įrodymų, patvirtinančių, kad ši bendrovė turėjo kitų elektroninių ryšių paslaugų teikėjų abonentų, kuriems UAB „Omnitel“ vardu buvo skambinama ir siūlomos UAB „Omnitel“ teikiamos elektroninių ryšių paslaugos, išankstinį sutikimą, t. y. sutikimą, kuris būtų gautas iš anksto, prieš elektroninių ryšių paslaugų panaudojimą tiesioginės rinkodaros tikslu, o ne tuo pačiu metu panaudojant elektroninių ryšių priemones. Tokio išankstinio patvirtinimo UAB „Omnitel“ neturėjo.

VDAI šiam elektroninių ryšių paslaugų teikėjui pateikė nurodymą elektroninių ryšių paslaugas naudoti tiesioginės rinkodaros tikslais tik turint išankstinį abonto sutikimą, t. y. sutikimas turi būti gautas iš anksto, prieš elektroninių ryšių panaudojimą tiesioginės rinkodaros tikslu, o ne tuo pačiu metu naudojant elektroninio ryšio priemones.

LIETUVOJE

Duomenų apsaugai aktualūs teisės aktai, įsigalioję lapkričio mėnesį

2008 m. spalio 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1080 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimo Nr. 1129 „Dėl nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 126-4808) pakeisti Nekilnojamojo turto registro nuostatai.

2008 m. spalio 27 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-384 „Dėl valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų elektroninės informacijos techninių saugos reikalavimų patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. liepos 11 d. įsakymo Nr. 1V-247 „Dėl valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų

klasifikavimo pagal jose tvarkomą elektroninę informaciją gairių ir valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų elektroninės informacijos saugos reikalavimų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 127-4866) patvirtinti nauji Valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų elektroninės informacijos techniniai saugos reikalavimai.

2008 m. spalio 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1096 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugsėjo 4 d. nutarimo Nr. 1049 „Dėl užsieniečių registro įsteigimo ir nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 127-4850) pakeisti Užsieniečių registro nuostatai.

2008 m. spalio 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1140 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 18 d. nutarimo Nr. 325 „Dėl Lietuvos Respublikos dizaino registro įsteigimo ir Lietuvos Respublikos dizaino registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 132-5078) pakeisti Lietuvos Respublikos dizaino registro nuostatai.

2008 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1163 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 20 d. nutarimo Nr. 262 „Dėl asmens duomenų valdytojų valstybės registro nuostatų ir duomenų valdytojų pranešimo apie duomenų tvarkymą taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 133-5137) pakeista Asmens duomenų valdytojų valstybės registro nuostatai ir Duomenų valdytojų pranešimo apie duomenų tvarkymą taisyklės. Šis nutarimas įsigalioja 2009 m sausio 1 d.

2008 m. lapkričio 12 d. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus įsakymu Nr. 1T-71(1.12) „Dėl bendrųjų reikalavimų organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms patvirtinimo“ (Žin., 2008, Nr. 135-5298) patvirtinti Bendrieji reikalavimai organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms. Jie nustato bendrusius reikalavimus organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms, kurias privalo įgyvendinti duomenų valdytojas ir duomenų tvarkytojas, siekdami apsaugoti asmens duomenis nuo atsitiktinio ar neteisėto sunaikinimo, pakeitimo, atskleidimo, taip pat nuo bet kokio kito neteisėto tvarkymo.

2008 m. lapkričio 14 d. priimtas Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 1, 3, 7, 12, 34, 77 straipsnių, devintojo skirsnio ir priedo pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo nauju priedu įstatymas Nr. X-1835 (Žin., 2008, Nr. 137-5383). Įstatymas įsigalioja 2009 m. kovo 15 d.

2008 m. lapkričio 19 d. patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1182 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 25 d. nutarimo Nr. 1156 „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos struktūrinės reformos, įgaliojimų suteikimo, valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos nuostatų patvirtinimo ir su tuo susijusių Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų dalinio pakeitimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 136-5319). Nutarimas įsigalioja 2009 m. sausio 1 d.

EUROPOS SĄJUNGOJE

Dalyvavimas darbo grupėse, susitikimuose

2008 m. lapkričio 26 d. Mančesteryje (Jungtinė Karalystė) VDAI Informacijos ir technologijų skyriaus vedėja Aušra Gučienė dalyvavo Jungtinės Karalystės duomenų apsaugos institucijos surengtoje konferencijoje.

Renginio tema – išankstinis privatumo numatymas kuriant informacinės visuomenės projektus (angl. *privacy design*). Konferencijoje dalyvavo įvairių šalių duomenų apsaugos ir verslo atstovai, informacinių technologijų kūrėjai, kurie yra skatinami savo produktuose plačiau diegti privatumą palaikančias technologijas (PET). Konferencijos pranešėjai pristatė kuriamiems projektams keliamus reikalavimus ir poveikio duomenų apsaugai patikrinimo metodiką. Duomenų valdytojai pasidalijo pastebėjimais ir patirtimi, kurią įgijo naudodami siūlomą metodiką. Dalis pranešimų buvo susiję su e. valdžios projektu ir šioje srityje kylančiomis problemomis.

EDAPP nuomonė dėl bendro transatlantinės informacijos naudojimo teisėsaugos tikslais: pažangai paspartinti reikalingi papildomi veiksmai

2008 m. lapkričio 10 d. EDAPP priėmė nuomonę dėl ES–JAV aukščiausio lygio kontaktinės grupės baigiamosios ataskaitos, pateiktos pirmininkaujant ES 2008 m. birželio mėn., dėl bendro naudojimosi informacija ir privatumo bei asmens duomenų apsaugos. Ataskaitoje nubrėžiami bendrieji privatumą ir duomenų apsaugą reglamentuojantys principai, kokių reikėtų imtis veiksmų, susijusių su keitimusi informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių ir Jungtinių Amerikos Valstijų, siekiant pažaboti terorizmą ir sunkius tarptautinius nusikaltimus. Ataskaitoje pateiktas galimo instrumento pasirinkimas taikant bendruosius duomenų perdavimo principus.

EDAPP pastebi pažangą, pasiektą tarp ES ir JAV institucijų užtikrinant veiksmingą privatumo ir asmens duomenų apsaugos režimą keičiantis informacija tarp teisėsaugos institucijų. Vis dėlto, atsižvelgdamas į užduoties sudėtingumą ir galimą transatlantinio instrumento poveikį duomenų apsaugai jis akcentuoja poreikį geriau išanalizuoti šiai pažangai spartinti siūlomus būdus ir rekomenduoja sudaryti veiksmų planą, skirtą susitarimui priartinti. Toks veiksmų planas įtrauktų visas suinteresuotas šalis įvairiais procedūros etapais ir pateiktų gaires tolesniems žingsniams.

EDAPP išskiria tokius pagrindinius aspektus, kuriems reikėtų detalaus išaiškinimo ir konkrečių nuostatų:

- Bendro naudojimosi informacija instrumento pobūdis ir aprėptis. EDAPP pritaria, kad turėtų būti patvirtintas teisiškai privalomas instrumentas.

- Koregavimo mechanizmai. Tvirti koregavimo mechanizmai, įskaitant administracines ir juridines pagalbos priemones, turi būti prieinami visiems individams, nepriklausomai nuo jų tautybės.

- Priemonės, užtikrinančios individų teises. Ir toliau reikėtų tobulinti duomenų tvarkymo skaidrumą bei individų susipažinimo su asmens duomenimis ir jų taisymo sąlygas.

EDAPP pabrėžia, kad ES ir JAV tarpusavio susitarimas turėtų būti sudarytas pagal Lisabonos sutartį (priklausomai nuo jos įsigaliojimo datos), kad būtų užtikrintas teisinis aiškumas, kuo daugiau įtraukiant Europos Parlamentą ir teisinę Europos Teisingumo Teismo kontrolę.

(EDAPP informacija, 2008 m. lapkričio 12 d.)

KITOSE ŠALYSE**Urugvajus priėmė naują asmens duomenų apsaugos įstatymą**

2008 m. rugpjūčio mėn. Urugvajus priėmė naują asmens duomenų apsaugos įstatymą, paremtą Europos Sąjungos Duomenų apsaugos direktyva ir atsižvelgiant į regiono tendencijas. Panašūs įstatymai jau yra išleisti Argentinoje, Čilėje ir Kolumbijoje. Iki šiol tik Argentinos įstatymai ES buvo įvertinti kaip užtikrinantys tinkamą apsaugą. Urugvajus, Čilė, Meksika ir Kolumbija kreipėsi į Europos Komisiją, kad būtų nuspręsta, ar jų įstatymai atitinka ES standartus.

Pagal priimtą įstatymą Urugvajuje steigiamas reguliavimo ir asmens duomenų kontrolės padalinys. Jis suvienija viešą ir privatų sektorius, pavienius asmenis ir įstaigas bei organizacijas kaip juridinius asmenis, kurių įrašai yra laikomi duomenų bazėse, tvarkomi vyriausybių, viešųjų ir privačių organizacijų. Institucijoms skirtas vienerių metų terminas įsisavinti naujas gaires ir jų laikytis.

(„Privacy Laws & Business“ informacija, 2008 m. spalio 28 d., Nr. 73)

Šį naujienų biuletinį galite užsisakyti Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos svetainės www.ada.lt skiltyje „Naujienų prenumerata“